

**SUMQAYIT ŞƏHƏR
S.VURĞUN ADINA MƏRKƏZİ KİTABXANA
METODİKA-BİBLİOQRAFIYA ŞÖBƏSİ**

NƏSİMİ – 650

SUMQAYIT - 2019

**Tərtib edən: Mirzəyeva Təranə,
S.Vurğun adına Mərkəzi kitabxananın
Metodika-Bibliografiya şöbəsinin müdiri**

**Redaktor: Yeganə Əhmədova,
Sumqayıt MKS-in direktoru**

Tərtibçidən

Azərbaycan xalqı bəşər mədəniyyəti xəzinəsinə bir sıra görkəmli sənətkarlar bəxş etmişdir. Əsərləri dünya ədəbiyyatının qızıl fonduna daxil olan, klassik şeirimizin görkəmli nümayəndəsi Seyid Əli İmadəddin Nəsimi belə sənətkarlarımızdan biridir.

Nəsimi Şərq şeirinin müxtəlif janrlarında əsərlər yazaraq insan gözəlliyini, insana məhəbbəti, səmimi və saf insan duyğularını tərənnüm edən görkəmli şair, böyük lirik olmaqla bərabər humanist ideyalar carçısı, qabaqcıl fikirli filosofdur.

Nəsiminin yaradıcılığı orta əsr Şərq qaranlığında bir günəş kimi parlamış, onun adı mərdlik və yenilməzlik simvolu kimi bütün dünyada şöhrət tapmışdır.

Dövrünün ictimai ədalətsizliyi Nəsimini vətəni tərk etməyə məcbur etmişdir. Şair vətənidən uzaqlarda, Hələb şəhərində faciəli surətdə edam olunmuşdur. Lakin onun əsərləri, humanist fikirləri dildən-dilə, əsrdən-əsrə keçərək yaşamış, sevilə-sevilə bu gün də yad edilir.

S. Vurğun adına Mərkəzi kitabxana Nəsimi İli ilə əlaqədar metodik vəsait tərtib etmişdir.

Metodik vəsait İmadəddin Nəsiminin poetik dünyası ilə maraqlanan kitabxana işçiləri üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2019-cu ildə böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 650 illiyi tamam olur.

İmadəddin Nəsimi Azərbaycan xalqının ümumbəşər mədəniyyətinə bəxş etdiyi qüdrətli söz ustalarındandır. O, Şərqi zəngin mədəni-mənəvi sərvətləri üzərində ucalmış və bədii söz sənətinin son dərəcə qiymətli incilərini meydana gətirmişdir. Mütəfəkkir şairin dərin poetik fikirlərlə fəlsəfi görüşlərin vəhdətində olub, dövrün elmi-fəlsəfi düşüncəsinin aydın ifadəçisinə çevrilmiş müstəsna əhəmiyyətli ədəbi irsi qədim köklərə və çoxəsrlik ənənələrə malik Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində xüsusi mərhələ təşkil edir.

Nəsimi dünya poeziyasının ən kamil nümunələri sırasında diqqətəlayiq yer tutan əsərlərində daim insanın əzəmətinə, insani məhəbbəti və şəxsiyyətin azadlığını tərənnüm etmişdir. Anadilli şeirin humanist ideyalarla, yeni məzmun, deyim tərzini və bədii lövhələrlə daha da zənginləşməsində unudulmaz şairin misilsiz xidmətləri vardır. Nəsiminin mənbəyini xalq ruhundan almış parlaq üslubu orta əsrlər Azərbaycan dilinin məna imkanlarını bütün dolğunluğu və rəngarəngliyi ilə əks etdirir. Sənətkarın yaradıcılığı bir sıra xalqların bədii-ictimai fikrinin inkişafına qüvvətli təsir göstərmişdir.

Nəsimi irsinin Azərbaycan xalqının mədəniyyət xəzinəsində layiqli yerini tutması ötən əsrin 70-ci illərində öz geniş fəaliyyəti sayəsində tarixi-mədəni dəyərlərimizə münasibətdə əsaslı dönüş yaratmış ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bilavasitə bağlıdır. Məhz ulu öndərin təşəbbüsü ilə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən ilk dəfə Nəsiminin 600 illik yubileyi YUNESKO-nun tədbirləri siyahısına daxil edilmiş və 1973-cü ildə beynəlxalq miqyasda qeyd olunmuşdur.

Həmin dövrdən etibarən Nəsimi irsinin və bütövlükdə klassik Azərbaycan mədəniyyətinin daha əhatəli araşdırılması

istiqlamətində mühüm addımlar atılmışdır. Nəsiminin yaradıcılığı artıq milli-mənəvi varlığımızın ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənətində Nəsiminin yaddaqalan obrazı yaradılmış, Bakının mərkəzində şairin əzəmətli heykəli ucaldılmışdır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Dilçilik İnstitutu Nəsiminin adını daşıyır.

2017-ci ilin may ayında Parisdə YUNESKO-nun baş qərargahında Nəsiminin vəfatının 600 illiyinin qeyd edilməsi və 2018-ci ilin sentyabr ayında ölkəmizdə Nəsimi şeir, incəsənət və mənəviyyat festivalının təntənəli şəkildə keçirilməsi ölməz şairin xatirəsinə dərin ehtiramın ifadəsi hesab oluna bilər.

İmadəddin Nəsiminin adı həqiqət naminə, fikir azadlığı yolunda qəhrəmanlığın rəmzi kimi əbədiləşib, əsrlərdən bəri Şərq xalqlarının yaddaşında yaşamaqdadır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 650 illik yubileyinin yüksək səviyyədə keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Böyük şair və mütəfəkkir İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyi Azərbaycan Respublikasında dövlət səviyyəsində geniş qeyd edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planının hazırlanıb həyata keçirilməsini təmin etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 15 noyabr 2018-ci il .

Azərbaycan Respublikasında 2019-cu ilin “Nəsimi ili” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan xalqının çoxəsrlik ənənələrə malik bədii və fəlsəfi fikrində dərin iz qoymuş mütəfəkkir şair İmadəddin Nəsiminin zəngin irsi bu gün də insanların mənəvi-əxlaqi kamilləşməsində mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Şərq xalqlarının mədəni sərvətlər xəzinəsində özünəməxsus layiqli yer tutan Nəsimi yaradıcılığı uzun illərdən bəri elmi-ədəbi fikrin diqqət mərkəzindədir. Şairin irsinin ölkəmizdə sistemli tədqiqi və təbliği ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Nəsiminin 600 illik yubileyinin keçirildiyi vaxta təsadüf edir. Böyük söz ustasının 600 illiyinin YUNESKO-nun görkəmli şəxsiyyətlərin və əlamətdar hadisələrin yubileyləri siyahısına daxil edildiyi və beynəlxalq miqyasda qeyd olunduğu həmin dövrdən etibarən Nəsimi ilə bağlı çox sayda araşdırmalar aparılmışdır. Qüdrətli şairin yaradıcılığının üzə çıxarılan əlyazma nüsxələri əsasında öyrənilməsi Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tarixinin tədqiqində yeni mərhələ açmışdır. Nəsiminin əsərləri ölkəmizdə dəfələrlə işıq üzü görmüşdür. Şairin əsərləri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” 12 yanvar 2004-cü il tarixli Sərəncamına əsasən, kütləvi tirajla nəşr olunaraq ölkə kitabxanalarına hədiyyə edilmişdir.

Ötən illər ərzində Nəsiminin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində silsilə tədbirlər həyata keçirilmiş və onun ədəbiyyatda, incəsənətdə parlaq obrazı yaradılmış, eləcə də 1979-cu ildə ölkəmizin paytaxtında heykəli ucaldılmışdır.

2017-ci ilin may ayında Parisdə YUNESKO-nun baş qərargahında Nəsiminin vəfatının 600 illiyi qeyd edilmiş, 2018-ci ilin sentyabr ayında ölkəmizdə ilk dəfə Nəsimi şeir, incəsənət və mənəviyyat festivalı keçirilmişdir.

2019-cu ildə Nəsiminin anadan olmasının 650 illiyi tamam olur. Azərbaycanın ədəbi-mədəni fikir tarixinin bu əlamətdar hadisəsinin dövlət səviyyəsində layiqincə qeyd edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında” 2018-ci il 15 noyabr tarixli 689 nömrəli Sərəncamı ilə

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə müvafiq tədbirlər planının hazırlanıb həyata keçirilməsi tapşırılmışdır. Nəsimi irsinin müasir humanitar düşüncənin tələbləri kontekstində aktuallığını, milli mədəni-mənəvi dəyərlərin təbliği baxımından xüsusi əhəmiyyətini nəzərə alaraq və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:
2019-cu il Azərbaycan Respublikasında “Nəsimi ili” elan edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 11 yanvar 2019-cu il.

Həyatı

İmadəddin Nəsimi (tam adı: Seyid Əli ibn Seyid Məhəmməd; d. 1369, Şamaxı, Azərbaycan – 1417, Hələb, Suriya) — Azərbaycan şairi, mütəfəkkir. "*İmadəddin Nəsimi*" adı ilə məşhurdur. İlk təhsilini Şamaxıda almış, dövrün elmlərini, dinlərin tarixini, məntiq, riyaziyyat və astronomiyani öyrənmişdir.

Nəsiminin həyatı haqqında geniş məlumat mövcud deyil. Mənbələrin əksəriyyəti onun adını İmadəddin kimi göstərir, ancaq Nəsiminin əsl adının Əli və Ömər olduğunu qeyd edən mənbələr də vardır. Bir çox tədqiqatçılar onun Şamaxıda, başqaları isə Bursada, Təbrizdə, Bakıda, Diyarbəkirdə və hətta Şirazda anadan olduğunu iddia edirlər. Şairin atası Seyid Məhəmməd Şirvanda yaxşı tanınan şəxsiyyətlərdən idi. Nəsiminin bir qardaşı da olub. Onun Şamaxıda yaşadığı, Şah Xəndan təxəllüsü ilə şeirlər yazdığı və hazırda bu adla tanınan qədim qəbristanlıqda basdırıldığı məlumdur. İslamdan sonrakı dövrdə Şamaxı iri mədəniyyət mərkəzlərindən birinə çevrilmişdi. Burada çoxlu məktəb, mədrəsə, bütün Şərqdə məşhur olan şeir və musiqi məclisləri fəaliyyət göstərirdi, zəngin ictimai və şəxsi kitabxanalar mövcud idi. Paytaxtdan bir qədər kənardakı, Məlhəm adlanan yerdə məşhur şair Xaqani Şirvaninin əmisi - alim və həkim Kafiəddin tərəfindən yaradılmış Dar-üş-şəfa tibb akademiyası da fəaliyyət göstərirdi. Nəsiminin məktəb illəri belə bir mühitdə keçib.

Nəsimi dövrünün görkəmli ariflərindən müvafiq elmlərdən təhsil aldıqdan sonra hürufi Fəzlullah Nəiminin xidmətinə girmiş, onun tərbiyə və təlimlərindən bəhrələnmişdir. Səfərlərinin hamısında özünün şeyx mürşidi Nəimi ilə yol yoldaşı olmuş və onun qızı ilə evlənmişdir.

Şairin əsərlərinin təhlili göstərir ki, Nəsimi Şamaxıda o dövrün ən yaxşı universitetlərinin tələbinə cavab verəcək bir dərəcədə kamil təhsil ala bilib. O, klassik Şərq və qədim yunan fəlsəfəsini, habelə ədəbiyyatını dərinlən mənimsəmiş, İslamın və xristianlığın əsaslarına yaxından bələd olmuş, tibb,

astronomiya və astrologiya, riyaziyyat və məntiq elmlərinə dərinlən yiyələnmişdi. O, dilləri elə yaxşı öyrənmişdi ki, Azərbaycan, fars və ərəb dillərində eyni dərəcədə gözəl şeirlər yazı bilərdi. Onun azərbaycanca şeirlərinin dili həm zənginliyi, həm də xalq nitqinə yaxınlığı ilə seçilir, atalar sözləri, zərb-məsəllər, hikmətli sözlər burada çoxluq təşkil edir. Nəsiminin rübailəri Azərbaycan xalq şeiri nümunələri olan bayatılara çox yaxındır. Nəsiminin poeziyasında Azərbaycanın, eləcə də digər Şərqi ölkələrinin məşhur alim və şairlərinin adları tez-tez xatırlanır. Bunlardan İbn Sinanı, Xaqanini, Nizamini, Fələkini, Mənsur Həllacı, Fəzlüllah Nəimini, Şeyx Mahmud Şəbüstərinə, Övhədi Marağayini və başqalarını göstərmək olar.

Əzim Əzimzadə, "Nəsiminin edamı"

Hürufilər Teymurləng tərəfindən ciddi təzyiqlərə məruz qaldığı bir vaxtda Nəsimi vətəndən didərgin düşüb, İraq, Türkiyə, Suriyada yaşamağa məcbur olub. Hürufilik təlimi əsasında irəli sürdüyü panteist ideyaları üstündə Hələb şəhərində edam olunub. Nəsiminin edamı haqqında İbn əl-İmad Hənbəli yazır: "O, hürufilərin şeyxidir, Hələbdə sakin idi, tərəfdarları çoxaldı, bidəti artdı, iş o yerə çatdı ki, sultan onun öldürülməsini əmr etdi, boynu vuruldu, dərisi soyuldu, çarmıxa çəkildi".

Nəsimi öz ideyalarını peşəkar filosof kimi ayrıca traktatlarda bitkin sistemdə verməyib, çünki Miyanəcinin, İbn Ərəbinin geniş əhatəli sufi-fəlsəfi əsərlərindən sonra bu məzmununda traktatlar yazmağa o zaman bəlkə də ehtiyac duyulmurdu. Hürufiliyin nəzəri əsaslarına gəldikdə, Nəsiminin əsərlərində o artıq işlənilib hazırlanmışdı.

Nəsiminin məzarının Suriyanın Hələb şəhərində olması uzun illər Azərbaycan cəmiyyətinə məlum olmayıb.

1968-ci ildə Xalq şairi Rəsul Rza Suriyaya ezamiyyətə gedərkən Nəsiminin qəbrinin Hələbdə olduğunu aşkar edib və bir sıra əlyazma nüsxələrini tapıb. Hələbdə Nəsiminin qəbrini ziyarət edib qayıdandan sonra Rəsul Rza Bakıda «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetində dərc etdirdiyi «Cahana sığmayan şairin qərib məzarı» alı məqaləsində böyük şairdən bəhs edib. Çox-çox sonralar Azərbaycan hökumətinin dəstəyi Nəsiminin məqbərəsi və onun ətrafı abadlaşdırılıb.

Nəsimi onun adı ilə tanınmış təkyədə dəfn olunub, bu təkyə

Hələbin əl-Ferafire məhəlləsində "Sultan hamamı" adı ilə məşhur olan hamamla üz bəz və hökumət evinin yanındadır. Bu təkyəni idarə edən şeyxlər ona "Nəsimi təkyəsi" deyirlər.

Yaradıcılığı

Nəsimi dilin zənginliklərindən qəzəllərində özünəməxsus bir ustalılıqla istifadə edir. Bəzən şair şeirlərini yalnız xitab və ifadəli təkrarlar üzərində qurur. Filosof-şairin poeziyası çox tez bir zamanda Orta Asiya, Türkiyə və İran xalqları arasında populyarlıq qazanır. Mənsur Həllacla birlikdə onun adı öz əqidəsi uğrunda qeyri-adi sədaqət və cəsurluq rəmzinə çevrilir. Onun əsərləri bir çox dillərə çevrilir və həmin dillərdə yazıb-yaradan şairlər onu təqlid edirlər. Nəsiminin şeirlərini xalq arasında avazla oxumaq və onun hürufi ideyalarını təbliğ etmək üstündə bir çoxları əzablara qatlaşır, hətta canlarından da keçirlər.

Nəsimi filmindən kadr

Yaradıcılığının ilk dövrlərində Nəsimi də ustadı Nəimi kimi sufizm mövqeyində dayanır və tanınmış sufi şeyxi Şiblinin təlimini davam etdirir. Bu mərhələdə şair öz əsərlərini "Hüseyni", "Seyid Hüseyni", "Seyid" təxəllüsləri ilə yazır. Lakin X əsrin sufi İran filosof-şairi Mənsur Həllacın təlimi Nəsiminin ruhuna daha yaxın idi. İlk dəfə məhz o demişdi ki, "Mən allaham!" Bu cür küfr sayılan fikirlərinə görə Mənsur Həllac daim təqiblərə məruz

qalmış və nəhayət, öz ömrünü dar ağacında başa vurmuşdu. Əqidəsi uğrunda bu cür fədakarlıq göstərməyə hazır olan Nəsimi də Mənsura heyran kəsilmiş və öz əsərlərində onu tərənnüm etmişdi. Maraqlıdır ki, şair hürufi təlimini qəbul etdikdən sonra da Həllaca vurğunluğundan qalmamışdı. Bu sözləri müəyyən mənada Nəsiminin uzun müddət sadıq qaldığı sufi fəlsəfəsi haqda da söyləmək olar. Bununla əlaqədar olaraq, Zümrüd Quluzadə yazır: "Nəsimi yaradıcılığının mərkəzində lirik qəhrəmanın aşiq olduğu, onu yüksəldən, kamilləşdirən və öz nuruna qərq edən gözəl-Allah dayanır. İnsan üçün ən yüksək, ulvi duyğu həmin sevgilinin vüsalına yetişmək, ona qovuşmaq, onda əriyib yox olmaqdır. Şair yazır ki, eşqi günah sayanların sözlərinə baxmayaraq, o, bu yoldan çəkinməyəcək. Çünki yalnız bu yol insanı tanrıya, həqiqətə çatdıra bilər." Daha sonra oxuyuruq: "Lakin tədricən Nəsiminin dünyagörüşündə sufilik hürufiliklə əvəz olunur. Bu, hər şeydən öncə şairin panteist görüşlərindəki dəyişiklikdə əks olunur. Bu görüşlərin əsasında artıq eşq və sərxoşluq deyil, hərf, ağıl dayanmağa başlayır. Bu zamandan etibarən Nəsimi fəlsəfədə Nəsiminin yaratdığı hürufiliyə tapınır və onun əsas müddəalarını təbliğ edir. Ancaq Nəsiminin təbliğ etdiyi hürufilik heç də Nəsiminin yaratdığı təlimin eynilə təkrarı deyil."

Qeyd etmək lazımdır ki, Nəsiminin divanı Azərbaycanda 1972-ci ildə Həmid Məhəmmədzadə tərəfindən çap olunmuş və İranda da bir dəfə "Gecə qaranlığında Simurq" adı ilə Seyid Əli Salehinin təşəbbüsü, 1968-ci ildə Hüseyn Ahi, 1980-ci ildə Foruği nəşriyyatı vasitəsi və 1972-ci ildə isə Nəşri Nei tərəfindən Cəlal Pəndərinin səyi ilə çap edilmişdir. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun direktor müavini, filologiya üzrə elmlər doktoru Paşa Kərimov Ankara Milli Kitabxanasından böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin anadilli divanının iki nüsxəsinin surətini əldə edib. 83 vərəqdən ibarət birinci divan aydın nəsx xətti ilə köçürülüb. 308 vərəqdən ibarət olan ikinci divan da səliqəli və gözəl xətlə yazılıb. Qeyd edək ki, bu divan Nəsiminin əlyazma divanları içərisində ən irihəcmliyəndir. Divanın əvvəlində "Divani-həzrəti-Seyyid Nəsimi qəddəsə sirülhül-əziz" ("Həzrət Seyyid Nəsiminin (qəbri pak olsun) divanı") sözləri yazılıb. Buraya 711 qəzəl, 6 tərcibənd, 3 məsnəvi, 9 müstəzad, 5 müxəmməs, 603 rübai, 3 qitə daxildir. Diqqəti cəlb

edən cəhət odur ki, bu nüsxədə Nəsiminin əlyazma və mətbu divanlarında rast gəlmədiyimiz bir sıra şeirlər vardır. Mənbələrdə şairin heç bir müxəmməsinə rast gəlmədiyimiz halda, burada onun 5 müxəmməsi verilib. O da bildirilir ki, bu şeirlər hürufiliyi yaymaq məqsədilə Nəsiminin nüfuzundan istifadə edən, onun adından əsərlər yazan hürufilərə də məxsus ola bilər. Həmçinin 2019-cu ildə AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun direktor müavini, filologiya elmləri doktoru Paşa Kərimov böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsimi divanının-lirik şeirlər toplusunun Ankaranın Milli Kitabxanasında saxlanan iki əlyazma nüsxəsinin surətini əldə edib. Bu nüsxələr şairin "Hüseyni" təxəllüsü ilə yazdığı şeirlərin olması ilə diqqəti cəlb edir.

105 vərəqdən ibarət birinci əlyazmanın başlığı "Divani-Həzrət Seyyid-Nəsimi" kimi getsə də, buradakı şeirlərin çoxu "Hüseyni" təxəllüsü ilə yazılıb. 124 vərəqdən ibarət ikinci əlyazma divanında isə şairin həm Nəsimi, həm də Hüseyni təxəllüsü ilə yazdığı şeirləri vardır. Nəsimi divanının surətləri yeni əldə edilmiş nüsxələri şairin yaradıcılığının tədqiqi baxımından böyük maraq kəsb edir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamı ilə 2019-cu ildə Böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin (1369 - 1417) 650 illik yubileyi qeyd edilir. İmadəddin Nəsimi Azərbaycanın şairi, dövrünün görkəmli mütəfəkkiri olmuşdur. Nəsiminin yaradıcılığı Azərbaycan dili və ədəbiyyatının inkişafında mühüm bir mərhələdir. Şairin sağlığında əsərləri Azərbaycan, Yaxın Şərq, İraq, Suriya, Orta Asiyada geniş yayılmışdı. Nəsimi sadəcə Azərbaycan ədəbiyyatına deyil, 15-ci əsrdən etibarən bütün türk ədəbiyyatına güclü təsir göstərmişdir. Şairin əsərləri əlyazmalar şəklində dünyanın bir sıra kitabxanalarında saxlanılır.

Şairin əsərləri dənə-dənə çap edilmiş, barəsində tədqiqat əsərləri yazılmışdır. UNESCO-nun qərarı ilə Nəsiminin adan olmasının 600 illiyi dünya miqyasında geniş qeyd edilmişdir.

Hürufi təriqəti

Orta dövr Azərbaycan təriqət şeirləri, ümumi islam təriqət ədəbiyyatı əsasları üzərində yaranmışdır. Bu təriqətlərdən biri də hürufi təriqətidir. Hürufilərdə əsas obraz kamil insandır və onu

“gövhər” adlandırırlar. Hürufilərə görə Allah özünü iki şəkildə göstərir. Söz, kəlam şəklində və insan şəklində hürufilər Quranı “Kitabi-əl-Samit” adlandırırlar. İnsanı isə “Kitabi-ıl-Natiq” adlandırırlar. Ona görə də yaradılışın sirrini hərflərlə bağlayırlar. Onlar iddia edirlər ki, “Quran” müqəddəsdir və bu müqəddəs kitab hərflərlə yazılıbsa, demək hərflər də müqəddəsdir.

Hürufiliyin banisi Fəzlullah Nəimi “Məhəbbətname”, “Möhürname” və s. kimi əsərlərin müəllifidir. Onun ölümündən sonra Hürufilik təriqətinin başçısı İmaddəddin Nəsimi seçilir.

Nəsimi Azərbaycan şeir dilini yüksək bir zirvəyə qaldıran, öz əsərlərində dövrün mütərəqqi fikirlərini tərənnüm edən, böyük Nizaminin Şərq ədəbiyyatına gətirdiyi qabaqcıl ideyaları davam və inkişaf etdirib öz amalı uğrunda yorulmadan mübarizə aparan və bu yolda mərdliklə ölümə gedən fədakar bir sənətkardır. Onun Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafında böyük xidmətləri olmuşdur. Nəsiminin əsərləri Azərbaycan dilində yaranan şerin inkişafında öz mütərəqqi xüsusiyyətlərlə mühüm rol oynamışdır. Çox mürəkkəb və ziddiyyətli bir inkişaf yolu keçmiş olan istedadlı sənətkar Azərbaycan ədəbiyyatında ana dilində yaranan fəlsəfi şerin əsasını qoymuşdur.

Şair XIV əsrin ortalarında Şamaxı şəhərində doğulmuşdur. İlk təhsilini də bu şəhərdə almışdır. Azərbaycan alimlərinin mülahizəsini Fəzlullah Nəiminin 1394-cü ildə Şirvanda həbsdə ikən yazdığı “Vəsiyyətname”də şairin özündən və atasından bəhs edilmişdir. Aydın olur ki, o, Seyid Məhəmməd adlı bir şəxsin oğludur. Seyid Məhəmməd də hürufilərə yaxın bir şəxsiyyət olmuşdur. O, ana dilindən başqa ərəb və fars dillərini də, bu dillərdə gözəl bədii əsərlər yarada biləcək səviyyədə mükəmməl öyrənmiş, dövrünün elmlərini dərin mütaliə edib, xüsusən dini –fəlsəfi əsərlər və təriqətlərlə daha çox məşğul olmuşdur. Əsərlərindən aydın olur ki, Nəsimi Yaxın Şərqin görkəmli təriqət alimlərinin bədii əsərlərini çox mütaliə etmiş, Azərbaycan şairləri ilə birlikdə ərəb, fars və tacik yazıçılarının da əsərlərinə yaxından bələd olmuşdur.

Şərqin müxtəlif ölkələrinə hürufi görüşləri yaymaq üçün təbliğatçılar göndərilir. Bu zaman şair də Fəzlullah Nəiminin fikirləri ilə tanış olur, onunla görüşür, fikirlərini qəbul edir və ona hörmətlə şeirlərini Nəsimi təxəllüsü ilə yazır. Şairin şeirlərindən

aydındır ki, o, Nəsimi təxəllüsünü Fəzlullah ilə görüşdükdən sonra götürmüşdür.

Nəsimi Fəzlullah Nəiminin görüşlərini tamamilə orijinal bir şəkildə mənimsəyərək insanı həyatın yaradıcısı, gözəlliyin təcəssümü kimi tərənnüm etməyə çalışır. Şairin yaradıcılığında insan gözəlliyinin və insan qüdrətinin tərənnümü əsas yer tutur. O, insanda məhəbbət, bilik, sədaqət, vəfa kimi gözəl sifətlər görmək istəyir. Var-dövlətə həris olub insan gözəlliyini qiyyətəndirməyənləri nadan adlandırır, onlara istehza edir.

Nəsimi yaradıcılığında “mən” həyatdır, gözəllikdir, kainatdır, bəşəriyyətin taleyidir. O, elə bir poetik dünyadır ki, bütün kainatın sirləri onda gizlənmişdir. O, əbədi və əzəlidir. Dünyada müxtəlif şəkillərdə təzahür edir. O, elə bir gözəllikdir ki, əgər özünü dərk edərsə, ülvə bir varlığa çevrilib ilahiləşir. Nəsimi əsərlərində insanın ən gözəl xüsusiyyəti özünü dərk etməsidir. O, bir sıra şeirlərində insanı özünü dərk etməyə çağırır.

Nəsimin fars dilində yazılmış “Bhrüləsrar” adlı fəlsəfi qəsidəsi də xüsusi təəqqirə layiqdir. Nizaminin “Xəmsə”sinə ilk dəfə nəzərə yazan, Xəqaninin qəsidələrinə cavab verən böyük hind şairi Əmir Xosrov Dəhləvinin “Dəryayi-əbrar” adlı fəlsəfi qəsidəsi Yaxın Şərqdə çox şöhrətlənmişdi. Böyük hind şairinin bu fəlsəfi qəsidəsinə Yaxın Şərqdə ilk dəfə cavab yazan sənətkar Nəsimi olmuşdur. Onu da qeyd edək ki, Xosrov Dəhləvinin bu qəsidəsinə Əbdürrəhman Cami və əlişir Nəvai kimi görkəmli sənətkarlar da Nəsimidən sonra cavab yazmışlar. Lakin Nəsiminin cavabı bunların hamısından fərqlənir. İlk baxışda adama elə gəlir ki, şair dünya nemətlərinə aludəçiliyi pisləyir, həqiqətdə isə əsərdə şair insanı özünü dərk etməyə, həyat və ölüm haqqında düşünməyə, Xəyyamyanə bir ruh ilə dünyanın başdan-başa acı və şirinliklərlə dolu olduğunu dərk etməyə çağırır və göstərir ki, bütün həyatını ancaq sərvət qazanmaq uğrunda sərf edən insan əzab və əziyyətdən başqa heç bir şeyə sahib ola bilməz. Halbuki:

Bir ovuc tozduz küləklər qarşısında bu bədən
Ömrümüz qor tək ərir hər an günəşdən, şölədən
İnsan üçün mərifətdən özgə yoxdur bir bəzək
Aqil insan zər üçün öz ömrünü verməz hədə.

Nəsiminin divanında onun ölüm faciəsinə həsr olunmuş bir sıra şeirlər də var. Bu əsərlərdə şairin edamından bəhs olunur. Bizim “dustaqlıq şeirləri” adlandırdığımız bu əsərlərdə ölümə meydan oxuyan qorxmaz bir şairin məğrur səsi eşidilir. Nəsimi başına gələcək hadisəni qabaqcadan görür kimi təsvir edir, əzabdan qorxmadığını, hər cür əziyyətə dözməyə hazır olduğunu bildirir. Düşmənlərinə, ölümə, əzab və əziyyətlərə meydan oxuyur.

Zahidin bir barmağın kəssən dönüb həqdən qaçar
Gör bu gerçək aşıqı sərpa soyarlar ağrımaz.

Bu şeirlərdən aydın olur ki, şairin ölümü təkcə əqidəsinə görə deyildi. Bəlkə dövrün siyasi hadisələri ilə də yaxından bağlıdır. Nəsimi Yaxın və Orta Şərqdə geniş yayılmış üç dildə: ərəb, fars və Azərbaycan dillərində əsər yaradan ilk böyük şairdir. Onun bu dillərdə divanları vardır. Şübhəsiz ki, bu üç dildə əsər yaratmaq şairə öz mütərəqqi fikirlərini günüş təbliğ etmək işində böyük kömək göstərmişdir. Eyni zamanda bu xalqlar arasında mədəni əlaqənin və fikir vəhdətinin yaranmasında mühüm rol oynamışdır.

Nəsimi yaradıcılığının təsiri ədəbiyyatımızda iki istiqamətdə davam etmişdir. Onun görüşlərini qəbul edən hürufi şairlər-Xəlili, Sururi və başqaları Nəsimi mövzularını təkrar-təkrar qələmə almış rəmzi ifadələri hürufi mənasında işlətmişlər. Lakin hürufi olmayan şairlər Nəsimi irsindən sənətkarlıq öyrənmiş şairin görüşləri ilə bağlı poetik ifadələri rəmzi mənada deyil, həqiqi mənada işlətmişlər.

Nəsiminin sənətkar bir şair kimi böyük şöhrət qazanmasını şairin divanlarının Orta Asiyada əlyazma şəklində geniş yayılması da təsdiq edir.

Dilbərə, mən səndən ayru ömrü canı neylərəm?
Tacü təxtü mülki malü xanimanı neylərəm?
İstərəm vəsli-camalın ta qılanı dərde dəva,
Mən sənin bimarınam, özgə dəvanı neylərəm?
Ey müsəlmanlar, bilin kim, yar ilə xoşdur cahan,
Çünki yardan ayrı düşdüm, bu cahanı neylərəm?

İMADƏDDİN NƏSİMİNİN HƏYAT VƏ YARADICILIĞININ ƏSAS TARİXLƏRİ

- 1369** Seyid İmadəddin Nəsimi Şamaxı şəhərində anadan olmuşdur.
- 1417** Hələb şəhərində edam edilmişdir.
- 1546** Nəsimi haqqında ilk müfəssəl məlumat təzkirəçi Lətif Qəstəmoğlu tərəfindən verilmişdir.
- 1923** “Maarif və mədəniyyət” jurnalının birinci nömrəsində görkəmli ədəbiyyatşünas Salman Mümtazın şairə həsr etdiyi “Azərbaycan şairlərindən Nəsimi” adlı məqaləsi çap olunmuşdur.
- 1926** Görkəmli ədəbiyyatşünas Salman Mümtaz Nəsimi divanını ərəb əlifbası ilə nəşr etdirmişdir.
- 1844** İstanbulda “Təsviri-əfkar” mətbəəsində Nəsiminin “Divanı” nəşr edilmişdir.
- 1881** İstanbulun “Əxtər” mətbəəsində şairin “Divanı” nəşr edilmişdir.
- 1918** Türk alimi Fuad Köprülü “Türk ədəbiyyatında ilk mütəsəvvüflər” adlı kitabında Nəsimidən bəhs etmişdir.
- 1969** Bakı şəhərində Nəsimi rayonu yaradılmışdır.
- 1972** Nəsiminin divanı Azərbaycanda Həmid Məmmədzadə tərəfindən çap olunmuşdur.
- 1973** YUNESKO-nun qərarı ilə Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyi beynəlxalq miqyasında qeyd olunmuşdur.

- 1973** Azərbaycan SSR EA-nın Dilçilik İnstitutuna Nəsiminin adı verilmişdir.
- 1973** Bəstəkar Fikrət Əmirov şairə həsr etdiyi “Nəsimi dastanı” baletini yazmışdır.
- 1973** Bəstəkar C.Cahangirov şairə həsr etdiyi “Nəsimi” kantatasını yazmışdır.
- 1973** Şairə həsr olunmuş “Nəsimi” bədii filmi çəkilməmişdir.
- 1973** Rəssam M.Abdullayev Nəsiminin portretini çəkmişdir.
- 2004** “Lider nəşriyyatı” şairin 2 cilddən ibarət “Seçilmiş əsərləri”ni Azərbaycan dilində çap etdirmişdir.
- 2005** Şamaxıda Nəsiminin heykəlinin açılışı olmuşdur.
- 2008** Bakıda Nəsimi metrosunun açılışı olmuşdur.

GÖRKƏMLİ ŞƏXSİYYƏTLƏR İMADƏDDİN NƏSİMİ HAQQINDA

Tariximiz çox zəngindir və biz bunu vaxtaşırı xalqa çatdırmalıyıq. Xatirinizdədirmi, Nəsiminin 600 illik yubileyini qeyd etdiyimiz zaman bu, dünyada nə qədər əks-səda doğurdu, Azərbaycanı nə qədər tanıtdı! Nəhayət, 600 ildən sonra biz Nəsiminin Hələb şəhərindəki məzarını tapdıq. İndi onun məzarı oraya gedən adamlar üçün bir ziyarətəgahdır. Məhz Azərbaycan xalqına mənsub olan Nəsimi kimi nadir bir şəxsiyyəti dünya ictimaiyyətinə, elminə, dünya mədəniyyətinə tanımaq, şübhəsiz ki, xalqımızın hörmətini qaldırmaq deməkdir.

**Heydər Əliyev,
ümummilli lider**

İmadəddin Nəsimi Azərbaycan xalqının ümumbəşər mədəniyyətinə bəxş etdiyi qüdrətli söz ustalarındandır. O, Şərqin zəngin mədəni-mənəvi sərvətləri üzərində ucalmış və bədii söz sənətinin son dərəcə qiymətli incilərini meydana gətirmişdir. Mütəfəkkir şairin dərin poetik fikirlərlə fəlsəfi görüşlərin vəhdətində olub, dövrün elmi-fəlsəfi düşüncəsinin aydın ifadəçisinə çevrilmiş müstəsna əhəmiyyətli ədəbi irsiqədim köklərə və çoxəsrlik ənənələrə malik Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində xüsusi mərhələ təşkil edir.

**İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**

Nəsimi XIV-XV əsrlərdə yaşayıb-yaradıb. O, Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında böyük rol oynayıb, Azərbaycan poeziyasının şah əsərlərini yaradıb, Azərbaycan ədəbi dilinin əsasını qoyub. Nəsimi poeziyası müasir dövrümüzdə də yaşayır və aktualdır.

**Leyla Əliyeva,
Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti**

Nəsiminin şeirlərində biz Azərbaycan dilinin bir qədər də təkmilləşdiyini və bu dildə dövrün ictimai-fəlsəfi fikirlərinin şair tərəfindən necə obrazlı ifadələrlə tərənnüm edildiyini görürük.

**B. Azəroğlu
Şair, ədəbiyyatşünas**

İmadəddin Nəsimi Azərbaycan xalqının dünya ədəbiyyatına bəxş etdiyi böyük şairlərdən biridir. O, son dərəcə nadir istedad və orijinal sənətkar idi. Dünya ədəbiyyatının ölməz klassikləri içərisində onun heykəli elələri ilə yanaşı durur ki, onların həyatı və yaradıcılığı mütərəqqi siyasi ideallarla estetik təfəkkürün vəhdətini təşkil edir. Bədii söz Nəsiminin əlində inam və əqidələri yolunda mübarizə silahı idi.

M. İbrahimov, Xalq yazıçısı

Dünya ədəbiyyatı tarixində elə dönüş nöqtələri vardır ki, bütün sonrakı nəsillər ondan istiqamət alırlar. Bu gün böyüklüyünü sözün tam mənasında dərk etdiyimiz hümanist şair İmadəddin Nəsiminin yaradıcılığı dünya ədəbiyyatının irəliyə, tərəqqiyə doğru yolunda məhz belə bir dönüş nöqtəsi olmuşdur və olaraq qalır.

N. Qribaçov Yazıçı

Nəsimi böyük hümanist-insanın azadlıq ruhunun yorulmaz carçısı, insan gözəlliyinin tərənnümçüsü, onun hökmlər üzərində qələbəsinə inanan, aqlını yüksək qiymətləndirən, təbiətin ən gizli sirlərini öyrənməyə və dərk etməyə qabil olan bir qüvvə kimi vəsf edən gözəl şair kimi tanınır. Nəsiminin əsərləri onu yaradanın böyük ustalığını, müdrikliyini nümayiş etdirir.

N. Tixonov Siyasətçi

Nəsiminin doğma ədəbiyyat qarşısında başlıca tarixi xidməti yazılı ədəbiyyata Azərbaycan dilinin gətirilməsidir. Şərq poeziyasının ərəb və fars dillərində yazdığı bir dövrdə onun doğma dildə yazılmış gözəl "Divanı" parlaq şəkildə sübut etdi ki, Azərbaycan dilində də gözəl nəzm əsərləri yaratmaq mümkündür.

S. Vasilyev

Nəsimi Azərbaycan poeziyasının klassikidir. Lakin Nizami və Füzuli, Vaqif və Axundov, Sabir və Səməd Vurğun kimi o da Gürcüstan şairi sayılır, çünki qonşularımız və qardaşlarımız olan azərbaycanlılar Rustavelini, Pşavelanı, Çavcavadzeni öz doğma oğulları hesab edirlər.

Q. Abaşidze Gürcü şair və yazıçısı

Dahi Nəsimi şahlar, soltanlar, xaqanlar dövründə, cəlalet zülmətində, ictimai ədalətsizlik hökm sürən bir zamanda Prometey kimi canını, qəlbini məşələ döndərib qaranlıqlara ildırım tək şəfəq saçmışdır. Buna görə də onun müdrik və hikmətli sözləri dünya durduqca zülmətləri parçalayıb, nəsillərdən-nəsillərə keçə-keçə örnək olacaq. Nəsiminin dərin mənalı, diqqətəşayan sözlərini oxuduqda heyrətlənməmək, qürur, fərəh duymamaq olmur.

Cozef Nort ABŞ yazıçısı

İmadəddin Nəsimi yaradıcılığının kitabxanalarda təbliği

Böyüməkdə olan gənc nəslin yüksək mənəvi-əxlaqi dəyərlər ruhunda tərbiyə olunmasında, oxucuların mənən kamilləşməsində Nəsimi irsinin xüsusi əhəmiyyəti vardır. İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyi və 2019-cu ilin “Nəsimi ili” elan edilməsilə əlaqədar olaraq kitabxanalara tədbirlər planı hazırlamaq və buna müvafiq işlərin həyata keçirilməsi tövsiyə olunub

Şairin 650 illik yubileyi və “Nəsimi ili” çərçivəsində kitabxanalarda bir sıra tədbirlər təşkil etmək tövsiyə edilir: — **Oxucu konfransı, kitab sərgisi, virtual kitab sərgisi, videoçarxların hazırlanması, poeziya gecəsi, qiraət müsabiqələrinin, diskussiya, dəyirmi masanın** keçirilməsi.

Virtual kitab sərgisini hazırlayan zaman həm kitabxananın fondunda olan ədəbiyyatlardan, həm də elektron resurslardan istifadə etmək lazımdır. Slaydlar şəklində hazırlanan sərgidə şairin həyat və yaradıcılığı haqqında məlumatlar, əsərləri, haqqında yazılan əsərlər, qəzet və jurnal məqalələri, Nəsiminin irsi ilə bağlı maraqlı faktlardan ibarət izahlı mətnlər, audiovizual sənədlər və s. öz əksini tapa bilər. Virtual kitab sərgisini hazırlayan zaman kitabın üz qabığı, biblioqrafik təsviri, annotasiyası və əgər mümkünsə, kitabın onlayn versiyası və ya linkini yerləşdirmək olar.

Nümunə: **Virtual kitab sərgisi** :

1. Sərginin başlığı “İmadəddin Nəsimi – 650”
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamları
3. Əsərləri
4. Nəsimi haqqında kitablar
5. Qəzet və jurnallarda dərc olunan məqalələr
6. Nəsimi və hürufilik təlimi

İnformasiya günü – Kitabxanaçılar İmaməddin Nəsiminin əsərlərini geniş oxucu kütləsinə çatdırmaq məqsədilə kitablar haqda məlumatları mütəmadi olaraq öz saytlarında

və sosial şəbəkələrdə yerləşdirməli və kitabxanada sərgi təşkil etməli dir.

Silsilə tədbirlərdən biri kimi Nəsimi şeirləri üzrə **bədii qiraət müsabiqəsi** keçirilə bilər. Müsabiqədə şairin ictimai-fəlsəfi qəzəlləri, lirik şeirləri, məsnəvi, müstəzad, tərcibənd və s. söylənilə bilər. Müsabiqəyə kitabxananın fəal oxucuları cəlb edilməlidir. Söylənəcək şeir nümunələri iştirakçılar tərəfindən sərbəst seçilə və ya kitabxanaçılar tərəfindən tövsiyə oluna bilər. Müsabiqə 3 turdan ibarət olmalıdır. Yekun turda qaliblər müəyyənləşdirilir. Həvəsləndirmə məqsədilə qaliblər hədiyyə və fəxri fərmanlarla mükafatlandırılır.

Kitabxanaçılar şairin lirik şeirlərinin oxucular tərəfindən daha yaxşı mənimsənilməsi üçün **diskussiyalar** keçirə bilər. Diskussiyanın mövzusu, iştirakçılar, həmçinin, diskussiyanın keçiriləcəyi ünvan, vaxt və tarix kitabxanaçı tərəfindən öncədən müəyyən olunmalıdır.

Nəsimi yaradıcılığını oxuculara tanımaq və sevdirmək məqsədilə kitabxanaçı oxucularla onun əsərlərinin təhlilini keçirə bilər. Məsələn “**Mən bu cahənə sığmazam**” qəzəli təhlili. Məndə sığar iki cahən, mən bu cahənə sığmazam, Gövhəri-laməkən mənəm, gövni məkanə sığmazam. * (1) * (1) İki cahən (maddi və mənəvi “aləm”) içimə sığmış, mən isə bu dünyaya “aləmə” sığmaram. Məkansız gövhər mənəm, varlığa və məkanə sığmaram.

Ərşlə fərşü kafü nun məndə bulundu cümlə çün,
Kəs sözünüvü əbsəm ol, şərhu bəyanə sığmazam. * (2)
* (2) Göy və yer, kaf və nun hamısı məndə tapıldı. Sözünü kəs və lal ol,
şərhe, bəyanə sığmaram. (Kaf və nun “kün” (var ol) sözünü əmələ gətirir.)

Kövnü məkandır ayətim, zati dürür bidayətim,
Sən bu nişanla bil məni, bil ki, nişanə sığmazam. * (3)
* (3) Varlıq və yer əlamətimdir, başlanğıcım varlığın sahibi olan zat ilə başlar.

Sən məni bu nişanla tanı və bil ki, bu nişanə sığmaram.
Kimsə gümanı zənn ilə olmadı Həqq ilə biliş,
Həqqi bilən bilir ki, mən zənnü gümanə sığmazam. * (4)

* (4) Heç kimsə güman və zənn ilə Həqqi bilib tanımadı. Həqqi (həqiqəti, mənim həqiqətimi) bilən mənim güman və zənnə sığmayacağımi bilir.
Surətə baxü mənini surət içində tanı kim,
Cism ilə can mənəm, vəli cism ilə canə sığmazam. * (5)
* (5) Surətə bax və mənanı (iç görünüşü) tanı, çünki, cism ilə can mənəm,
amma cism ilə canə sığmaram.
Həm sədəfəm, həm inciyəm, həşrü sirat əsənciyəm,
Bunca qumaşü rəxt ilə mən bu dükanə sığmazam. * (6)
* (6) Həm inciyəm, həm sədəfəm (inci qabığıyam), həşrin (öldükdən sonra dirilmə yığıncağının) və siratın (həşrdən sonra gediləcək İlahi aləmin yolunun) başında buyruqçuyam. Üstümdəki qumaş və altımdakı yatacaqla bu həyat dükanına sığmaram.
(Gercəkliyə qovuşmaq üçün maddi libası soyunmaq lazımdır.)
Gənci-nihan mənəm mən uş, eyni-əyan mənəm mən uş,
Gövhəri-kan mənəm mən uş, bəhrəvü kanə sığmazam. * (7)
* (7) Gizli xəzinə mənəm artıq, görünənin gözü mənəm artıq.
Mədənin gövhəri mənəm artıq, dənizə və mədənə sığmaram.
Gərçi mühiti əzəməm, adım adəmdir adəməm,
Dar ilə künfəkan mənəm, mən bu məkanə sığmazam. * (8)
* (8) Hər yanı tutan ulu varlıq olduğum halda adım adəmdir.
Ev də mənəm, dünya da mənəm və buna görə də bu məkanə sığmaram.
Can ilə həm cahan mənəm, dəhr ilə həm zaman mənəm,
Gör bu lətifeyi ki, mən dəhrü zəmanə sığmazam. * (9)
* (9) Ruh ilə cahan mənəm, aləmlə zaman mənəm,
qəribəliyi gör ki, mən nə aləmə, nə zəmanə sığmaram.
Əncüm ilə fələk mənəm, vəhy ilə həm mələk mənəm,
Çək dilinivü əbsəm ol, mən bu lisanə sığmazam. * (10)
* (10) Ulduzlarla fələk mənəm, vəhyi (Allahın mələk vasitəsi ilə göndərdiyi sifariş) bilən mələk mənəm. Dilini çək və lal ol, mən bu dilə sığmaram. (Mənəvi anlayışlar anladılmaqla bitməz.)
Zərrə mənəm, günəş mənəm, çar ilə pəncü şeş mənəm,
Surəti gör bəyan ilə, çünki bəyanə sığmazam. * (11)

* (11) Zərrə mənəm, günəş mənəm, dörd ilə beş, altı mənəm, (Dörd: torpaq, su, hava, od; Beş: beş duyğu; Altı: altı tərəf “səmt”.)
Anladılan surəti gör, çünki bəyanə sığmaram.
Zat iləyəm sifət ilə, qədr iləyəm bərat ilə,
Gülşəkərəm nəbat ilə, bəstə dəhanə sığmazam. * (12)
* (12) Sifətlərlə birlikdə zat iləyəm, Bərat gecəsi ilə birlikdə qədr gecəsi iləyəm.
Şəkər bitkisi ilə gül mürəbbəsiyəm, qapalı ağıza sığmaram.
(Ramazan ayından əvvəlki Şaban ayının 15-ci gecəsi Bərat – yəni günahlardan arınma gecəsi, Ramazan ayının 27-ci gecəsi də müqəddəs Qurani-kərimin göydən yerə enmə gecəsi olduğu üçün qədr gecəsi sayılır.)
Nar mənəm, şəcər mənəm, ərşə çıxan həcər mənəm,
Gör bu odun zəbanəsin, mən bu zəbanə sığmazam. * (13)
* (13) Turi-Sina dağında Musa peyğəmbərə uzaqdan görünən od mənəm.
Həzrəti Məryəmin altında doğduğu ağac mənəm. Göyə çıxan daş mənəm.
Bu odun uzanan dilini gör, mən bu yanar dilə sığmaram.
Şəms mənəm, qəmər mənəm, şəhd mənəm, şəkər mənəm,
Ruhi-rəvan bağışlaram, ruhi-rəvanə sığmazam. * (14)
* (14) Günəş mənəm, ay mənəm, bal mənəm, şəkər mənəm.
Axıcı ruh bağışlaram, axıcı ruhə sığmaram.
Gərçi bu gün Nəsimiyəm, Haşimiyəm, Qureşiyəm,
Bundan uludur ayətim, ayətü şənə sığmazam.
Həmçinin kitabxanalarda **dəyirmi masalar, oxucu konfransı** keçirilə bilər. Aşağıdakı mövzularda çıxışlar ola bilər:
1. **“Avropa şərqşünasları Nəsimi haqqında”**
2. **“Nəsimi ədəbi irsinin tədqiqi məsələləri”**
3. **“Nəsimi əlyazmaları dünya kitabxanalarında”**
4. **“Nəsimi və Azərbaycan dili”** və s.
Kitabxanalarda **slaydlar** hazırlamaq olar. Qısa müddətdə oxucularda anlayış yaratmaq, bir növ Nəsimi yaradıcılığına ekskursiya etmək üçün slayd eləmək olar. Slaydda Nəsiminin qəzəlləri, onun bioqrafiyası, haqqında çekilmiş filmlər öz əksin tapa bilər.

Nəsimi irsinin təbliğində **kitab marafonu, oxu günü, oxu həftəsi, açıq qapı günü** təşkil etmək olar. Tədbirləri “Nəsimini mütaliə edək!” devizi altında keçirmək olar. Tədbirin müddəti (1, 3-5 gün və ya bir həftə) kitabxanaçılar müəyyən edir. **Nəsimi günü** - İmaməddin Nəsiminin sözlərinə bəstələnmiş mahnılar haqqında məlumatlar, filmlərdən fraqmentlərdən istifadə etmək.....

Açıq qapı gününü “Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında Nəsimi obrazı” adlandırmaq olar. Tədbirdə Unudulmaz bəstəkarlarımız Səid Rüstəmov, Süleyman Ələsgərov, Cahangir Cahangirov, Ramiz Mustafayev, Tofiq Quliyev. Nazim Əliverdibəyov, Emin Sabitoğlu, Ramiz Mirişli, Ağabacı Rzayeva, Tamilla Məmməd zadənin dahi şairin şeirlərinə bəstələdikləri gözəl mahnılar və romanslar haqqında məlumat verilir və səsləndirilir. Həmçinin Nəsimi obrazını təcəssüm etdirən görkəmli Azərbaycan bəstəkarlarının əsərləri haqda məlumat verilir. Kitabxanaçılara kömək məqsədilə **Nəsimiyə ithaf olunmuş və şeirlərinə yazılmış musiqi əsərləri haqqında məlumatları** qeyd etmək istədik.

Şeirlərinə yazılmış musiqi əsərləri

- "Nəsimi" filmindən dərvişlərin mahnısı "İstəmə" - musiqi: Tofiq Quliyev
- "Nəsimi" filmindən dərvişlərin mahnısı "Qafil oyan" - musiqi: Tofiq Quliyev
- Zeynəb Xanlarova - Neynədi
- Kəmalə Nəbiyeva - Qatar təsnifi (Könlümün viranəsində gənci-pünhan bulmuşam)
- Bəstəkar Ağabacı Rzayeva 7 romans

Nəsimiyə ithaf olunmuş musiqi əsəri

Fikrət Əmirovun **Nəsimi dastanı** - (*Легенда о Насими*, yaxud *Сказание о Насими*) — 1973-cü yazdığı balet. Libretto yazıçı Anara məxsusdur. Baletmeyster Nailə Nəzirovanın quruluş verdiyi bu tamaşa ilk dəfə 23 sentyabr 1973-cü il tarixdə nümayiş etdirilərək, tamaşaçıların böyük rəğbətini qazanmış, 1974-cü ildə isə Respublika Dövlət mükafatına layiq

görülüşdür. Görkəmli Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin həyatından bəhs edir.

I səhnə: Cəlladların rəqsi

II səhnə: Nəsiminin monoloqu

III səhnə: Nəsimi və sevgilisinin birinci dueti

IV səhnə: Qızların Nəsimi və sevgilisi ilə rəqsi

V səhnə: Hücüm

VI səhnə: Qızların kədəri

VII səhnə: Nəsimi və sevgilisinin ikinci dueti

VIII səhnə: Nəsiminin üsyanı

IX səhnə: Savaş

X səhnə: Əbədilik

- Cahangir Cahangirovun “Nəsimi” üçhissəli kantatası,
- Azər Rzayevin orkestr, bass-tar və şeir ifası üçün “Nəsimi” simfonik poeması,
- Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Nəsimi” vokal-xoreoqrafik poeması, Əziz Əzizlinin eyniadlı simfonik poeması,
- Ədilə Hüseynzadənin xor kapellası üçün iki kompozisiyası
- Tofiq Quliyevin “Nəsimi” tarixi kinofilminə bəstələdiyi musiqi əsəri
- Firəngiz Əlizadənin yaradıcılığında xüsusi yer tutur. Nəsiminin ölümünün 600-cü ildönümündə bəstəkar xor, ifaçı və simfonik orkestr üçün “Nəsimi Passion” möhtəşəm əsərini yaradıb. Həmin əsərdə həyatı dəhşətli edamla başa çatan böyük şair və mütəfəkkirin keçdiyi ömür yolu musiqinin dili ilə təqdim olunur.

2017-ci ilin aprelində premyerası Amsterdamda keçirilmiş bu möhtəşəm əsərin ərəşəyə gəlməsinin maraqlı tarixçəsi var. Hollandiyada yerləşən tanınmış Avropa təşkilatı “Amsterdam Royal Consertgebouw” artıq bir neçə ildir ki, “Passions” (tərcüməsi ehtiraslar, əzablar deməkdir) musiqi layihəsi həyata keçirir. Bu layihənin başlıca xüsusiyyəti İ.S.Baxın musiqi

sənətinə etimoloji əlavə olması və müxtəlif dinlərə həsr edilməsidir. Sözügedən layihə çərçivəsində müxtəlif mədəniyyətlər və dinləri təmsil edən görkəmli bəstəkarlara həmin mövzuda əsərlər sifariş olunur və ifa edilir. İslam dininə həsr olunmuş bu cür əsərin yaradılması haqqında söhbət getdikdə, onun müəllifi kimi bizim həmvətənimiz – dünyaşöhrətli Azərbaycan bəstəkarı Firəngiz Əlizadə seçildi. O, öz “Passion”unu dahi şair və böyük əzabkeş, həyatını humanizm ideyalarının təənnümünə qurban vermiş Nəsimiyə həsr etdi. “Nasimi Passion” əsərinin premyerası solistlərin, xorun və ingilis dirijoru Martins Brabbisin rəhbərliyi ilə Niderlandın Kral Simfonik Orkestrinin ifasında təqdim edildi. Nəsiminin qəzəllərinin əsasında bəstələnmiş mahnılar orijinalda – Azərbaycan dilində səsləndi, eyni zamanda konsertin gedişində ekranda tərcümə olunmuş mətn nümayiş etdirildi.

Kitabxanalarda **viktorinalar** təşkil oluna bilər. Kitabxanaçı viktorinanın suallarını və şərtlərini müəyyən edir, oxucu qrupuna məlumat verilir. Suallara tez və düzgün cavab tapan oxucu viktorinanın qalibi hesab olunur. Qaliblərə kitabxana tərəfindən fəxri fərmanlar təqdim oluna bilər. Viktorinalar test və ya yalnız suallar əsasında keçirilə bilər.

“Nəsimi” **filmi üzrə - test şəklində viktorina suallarına nümunə:**

“Nəsimi ” filiminin ssenari müəllifi kimdir?

1. İsa Hüseynov
2. İmran Qasimov
3. Mehdi Hüseyn
4. Rüstəm İbrahimbəyov

“Nəsimi ” filiminin Quruluşçu rejissoru kimdir?

1. Adil İsgəndərov
2. Rasim Ocaqovun
3. Həsən Seyidbəyli
4. Oqtay Mirqasimov

“Nəsimi ” filimində Fəzlullah Nəimi rolunun ifaçısı kimdir?

5. İsmayıl Osmanlı
6. Əli Zeynalov
7. Şahmar Ələkbərov
8. Həsən Turabov

“Nəsimi ” filimi neçənci ildə çəkilib?

1. 1970
2. 1982
3. 1973
4. 1978

“Nəsimi ” filimində Yusif Vəliyev hansı rolda çəkilib?

1. Teymurləng
2. Şeyx Əzəm
3. Şirvanşah İbrahim
4. Miranşah

“İmaməddin Nəsimi 650– Kitab həftəsi” layihəsi. Kitab həftəsinin əsas məqsədi əhalidə kitaba və mütaliyəyə marağın artması, kitabxanaya yeni oxucular cəlb etmək, gənc nəslin mütaliə mədəniyyətinin səviyyəsinin yüksəldilməsi, klassik ədəbiyyatın təbliğinin genişləndirilməsi, əhali arasında fiziki imkanları məhdud olan insanların mədəni təcridinin aradan qaldırılmasıdır. “Kitab həftəsi” çərçivəsində həftə ərzində aşağıdakı tədbirləri təşkil etmək olar: kitab təqdimatı, ədəbi-musiqili görüşlər, viktorinalar, ədəbi oyunlar və s

“İmaməddin Nəsimini tanıyırsınız mı?” adlı inşa müsabiqəsi və ya “*Kamillik zirvəsinə ucalan İmadəddin Nəsimi*”, “*Poeziyamızın fatehi-İmadəddin Nəsimi*”, “*Böyük insanpərvər şair İmadəddin Nəsimi*”, “*Fədakar şair*”, “*Əbədi müasir söz sərkərdəsi*” mövzularında **esse müsabiqəsi** keçirilə bilər.

Esse müsabiqəsini keçirən zaman kitabxanaçı ilk növbədə müsabiqənin şərtləri ilə bağlı elan hazırlamalı, sayt və ya sosial şəbəkədə informasiya yerləşdirməlidir. Müsabiqənin şərtlərini aşağıdakı kimi hazırlamaq olar: Esse müsabiqəsinin şərtləri - Nümunə:

- Müsabiqədə 14-16 yaş arası məktəblilər iştirak edə bilər;
- İştirakçılar yalnız bir mövzuda və 2500 sözdən artıq olmayan esselərlə müsabiqəyə qatıla bilərlər;
- Esselər Azərbaycan və ya rus dillərində təqdim oluna bilər;
- Müsabiqə yalnız 1 turdan ibarətdir;
- Qaliblərin müəyyənləşdirilməsi münəfiqlər heyəti tərəfindən həyata keçiriləcək.
- Esselər çap və elektron formada qəbul olunur

“Nəsimi” filminin təhlili keçirilə bilər.

“Nəsimi” filmi yazıçı İsa Hüseynovun “Məhşər” romanı əsasında lentə alınıb. Film Azərbaycan xalqının görkəmli şair və filosofu, hürufi təriqətinin nəğməkarı, insan zəkasının, istedadının və hissələrinin tərənnümçüsü olan İmaməddin Nəsimiyə həsr olunub. Film şairin 600 illik yubileyi münasibətilə çəkilib. Müəlliflər çəkilişinə 1972-ci ildə başlanan ekran əsərində həm elmi, həm tarixi, həm də etnoqrafik cəhətdən dəqiqliyi saxlamaq üçün görkəmli nəsimişünasların, filoloqların, sənətsünasların məsləhət və təkliflərindən istifadə ediblər.

1974-cü ildə Bakıda keçirilən VII Ümumittifaq kinofestivalında tarixi mövzuda ən yaxşı filmə görə “Nəsimi”yə mükafat verilib. Ən yaxşı kişi rolunun ifasına görə aktyor Rasim Balayev II mükafat alıb. Böyük ekranlara çıxdıqdan sonra film tamaşaçılar tərəfindən maraqla qarşılanıb.

Filmin ssenari müəllifi İsa Hüseynov, quruluşçu rejissor Həsən Seyidbəyli, quruluşçu operator Rasim İsmayılov, quruluşçu rəssamlar Məmməd Hüseynov, Mais Ağabəyov, bəstəkar Tofiq Quliyev, direktorları Daniil Yevdayev, Bəşir Quliyevdir. Rollarda Rasim Balayev, Xalidə Quliyeva, İsmayıl Osmanlı, Yusif Vəliyev, Məmməd Şeyxzamanov, Kamal Xudaverdiyev, Muxtar Maniyev, Əbdül Mahmudov, Səməndər Rzayev, Almaz Əsgərova, Tofiq Mirzəyev və başqaları çəkilib.

Film haqqında çıxışlar edildikdən sonra oxucular tərəfindən **Əmir Teymurla Nəsiminin dioloqu** nümayiş oluna bilər:

***teymur:** hamı mənə peyğəmbərin elçisi deyir, təzim eləyirlər mənə. təkcə siz itaət eləmirsiniz. niyə?*

***nəsimi:** sənin hakimiyyətin qılınc və qorxu üstündə bərqəradır.*

***teymur:** xırda həşərat iri həşəratdan qorxur, qoyun qurddan, gücsüz adam güclüdən. cəmi bəşər də allahdan. dünyanın özü qorxu üstə bərqərar deyil?*

***nəsimi:** güclü gücsüz insan yoxdur. kamil insan var, bir də cahil. cahilin təzi həyatı heyvanatın təzi həyatı ilə doğurdan da uyğundur. qılınc, küllü-qırğın, din, allah xofu, hamısı hökmranlıq üçün gərəkdir sənə.*

***teymur:** əcəlim çatacaq, mən də köçəcəyəm bu dünyadan. amma allah xofu çıxmayacaq insanın canından. ildırım, dolusu, tufanı var bu dünyanın. seli, daşqını, zəlzələsi var.*

***nəsimi:** kamil insan cümlə aləmin sirrinə vaqif olacaq və heç nədən qorxmayacaq.*

***teymur:** qorxusuz insan insan deyil, qudurmuş itdir.*

Kitabxanalarda İsa Hüseynovun **"Məhşər" romanının müzakirəsini, xülasəsini** keçirmək olar.

“ **Məhşər**” tarixi-fəlsəfi romandır. XIV əsrdə Əmir Teymurun yürüşləri dövründə baş vermiş hadisələr, filosof Fəzlullah Nəiminin və böyük humanist şairimiz Nəsiminin insan uğrunda qeyri-adi mübarizələri, habelə məşhur Şirvanşah İbrahimin hakimiyyəti illərində Azərbaycanda, İranda və yaxın Şərqdə geniş xalq kütlələrinin taleyi bu əsərdə öz əksini tapmışdır. Qeyd etdiyimiz kimi, bu roman müəllifin "Karvan" adlandırdığı roman və povestlər silsiləsinə daxildir. Roman əsasında hazırlanan ssenari üzrə "Nəsimi" filmi də çəkilmişdir ki, ədib özü bu işin ərsəyə gəlməsində, filmin layiqli şəkildə xalqa təqdim edilməsində böyük əziyyətlər çəkmişdir. Hər hansı bir kamil sənət əsrinin yazılana qədər keçdiyi yaranma dövrünü "Məhşər" romanı da yaşamışdır. Ədib əsəri yazmamışdam əvvəl, özünün də dediyi kimi, "... Azərbaycan tarixinin ən mürəkkəb dövrünü, böyük humanist şair Nəsiminin keşməkeşli həyatını, onun mənsub olduğu hürufilik hərəkatını, fəlsəfəsini, Şirvan tarixini, Teymurləngin yürüşlərini, tərcümeyi-halını, xarakterini, dünya- görüşünü tədqiq etməyə" başlamış, nəticədə isə bu romanı yazmışdır. İsa Muğanna böyük yaradıcılıq məharəti ilə, tarixdə öz qəddarlığı ilə məşhurlaşmış, qeyri-adi davranış və xarakterə malik bir şəxsiyyət olan fatehi -

Əmir Teymuru əsərinə gətirmiş, lakin əsərdə başdan-başa Əmir Teymur haqda olan tarixi faktlara sadıq qalsa da, tam bədii əsər yazmışdır. Romanın "Məhşər" adlandırılması onu əhatə və əks etdirdiyi tarixi dövrün ümumi səciyyəsi ilə əlaqədardır. "Xristian salnaməçilərindən biri Teymurləngin Van gölü ətrafındakı vəhşiliklərindən, əhaliyə divan tutmasından, kişiləri sıldırım qayalardan aşağı atdirmasından bəhs etdikdən sonra belə bir əhvalat nağıl edir: "xristianların və müsəlmanların qanı sel kimi axdığı bir zamanda minarədən yanıqlı bir səslə minacat çəkilir: "Ey camaat, qiyamət qopmuşdur, məhşər qurulmuşdur, dünyanın axırındır..." Teymur bunun nə olduğunu soruşur. Ona deyirlər ki, törətdiyin zülm ərşə dayanmışdır, qiyamət qopmuşdur, dünyanın axırındır, oxuyanın səsi də suru - İsrafilə xatırladır". Yəqin ki, əsərin yazıldığı dövrdə də baş verən hadisələri məhşər kimi qiymətləndirənlər olubmuş.

İsa Muğanna da bir tarixi-romançı kimi bunlardan xəbərdar olmuş və əsərinə belə ad seçmişdir. "Məhşər" romanının adında, bu adın ifadə etdiyi mənada, daha sonra isə əsərin məzmununda və ruhunda həm bəhs olunan dövrün, həm də ona olan müasir baxışın bədii əksini aydın şəkildə görmək mümkündür. Əsərdə bəhs olunan dövr öz xüsusiyyətləri ilə, daha çox xalqımızın yaşadığı ağırlı-acılı illər ilə xarakterizə olunur. Bu dövrdə, yəni XIV əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycandakı siyasi sabitsizlik Əmir Teymurun və Qızıl Orda xanı Toxtamışın bu ölkəyə göz dikməsinə və işğalçı hücumlarına məruz qalmışdı. Ölkənin həm əlverişli coğrafi şəraiti, həm də təbiəti, maddi zənginlikləri ilə xüsusilə Əmir Teymurun daim diqqətini çəkmiş, Təbrizin, Qarabağın, Dərbəndin və s. şəhərlərin ələ keçirilməsi üçün uzun illər mübarizə aparmışdır. Təbii ki, bu hücumların bir səbəbi öz sərhədlərini genişləndirməklə bağlı idisə, digər səbəbi Əmir Teymurun şəxsən xoşlamadığı insanların ucbatından və ya sadəcə qəddarlığından irəli gəlirdi.

Mənbələr göstərir ki, Toxtamış Təbrizi istila etdikdən sonra "Yeddi İqlimin Məğlubedilməz Hakimi" onun bu hərəkətinə "cəza" vermək məqsədilə onsuz da viran edilmiş şəhərə yenidən basqın edib, çapıb talamış, əhalini qılıncadan keçirtmişdi.

Roman haqqında fikirlər

Vaqif Yusifli(filologiya elmləri doktoru, ədəbi tənqidçi):

"Məhşər" ən yaxşı romanlardan biridir. İsa Hüseynov tarixi romanda çox şeyləri sübut etdi. Orada bəzi səhnələr var ki, bəlkə də tarixdə bunlar olmamışdır. Yəni tarixi mənbələr onları təsdiq etmir. Məsələn, Nəsimi ilə Əmir Teymurun görüşməsi yalnız "tarixi fakt"dır. Amma burada rəmzi olaraq iki fərqli qüvvənin görüşü əsərə əlavə rəng qatır. Nəsimi ölüb gedib, amma o böyük ideya qalıb. İ. Hüseynov da əsərdə məhz bunu yarada bilmişdir. Nəsimini zaman və məkan kontekstindən çıxara bilmişdir.

Aydın Xan(yazıçı-kulturoloq): "İsa Hüseynov -Muğannanın "Məhşər" tarixi romanı ötən əsrin ikinci yarısında Azərbaycan SSRİ kimi güclü dövlətin tərkibində olanda qələmə alınmış kitab-manifestdir. Nəsimi obrazı altında Azərbaycan insanının həm orta əsrlərdə, həm də SSRİ kimi bir imperiyanın tərkibində hər zaman can atdığı milli və mənəvi azadlığının simvoluna çevrilən bu əsərdə müxtəlif qatlar var: tarixilik, milli sivilizasiya sirləri və şifrələri, İslam dininin intellektual tərəfi, sufizm, hürufizm təriqəti fəlsəfəsi, milli azadlıq hərəkatı, Təbriz, Şirvan, Ərdəbildəki gizli cəmiyyətlər, yadellilərə qarşı müqavimət də insanlarımızın səfərbər olunması, Bütöv Azərbaycan, ədəbiyyatımızın ana dilinə üz tutması, ilahi poeziya və s. Beləbir yükün altına yalnız İsa Hüseynov - Muğanna girə bilərdi. Düzdür, sovet senzoru o romanın daha da kamil yaradılmasına, oradakı fikirlərin, xalqın arzularının mətnin alt qatında deyil, birbaşa yürüdülməsinə heç cür icazə verə bilməzdi, odur sənətkar daha estetik-kulturoloji üsullardan bəhrələnməmişdir. Bu roman həm də Azərbaycan tarixi haqqında ədəbiyyatımızda çox möhtəşəm bir söz abidəsidir. Eləcə də ilk intellektual Azərbaycan romanlarından sayıla bilər.

Vaqif Bayatlı Odər(şair): "Əvvəla, düşünürəm ki, "Hüseynovu" ümumiyyətlə deməyəm. İsa Muğanna, vəssalam. "Məhşər" çox möhtəşəm əsərlərdən biridir. İsa Muğanna həm bu əsərdə, həm də digər romanlarında tək Azərbaycan ədəbiyyatı üçün deyil, hətta dünya ədəbiyyatı üçün də yeni sayılacaq manevlər etdi. O bu əsərdə bəşəriyyəti xilas edəcək məsələləri çox böyük

ustalıqla göstərə bildi. Burada bəşəriyyəti xilas edə biləcək məqamlar var. Təkcə bir regionun yox ümumi dünyanın dərdləri burada göstərilib. İsa Muğanna yaşının bu vaxtında da bu işlərlə məşğuldur və mən bunu alqışlayıram.

Ədəbiyyat siyahısı

1. **Əsərləri:** 3 cildə. I cild : Şeirlər. – B : Elm, 1973. – 656 s.
2. **Əsərləri:** 3 cildə. II cild : Şeirlər. – B : Elm, 1973. – 646 s.
3. **Əsərləri:** 3 cildə. III cild : Şeirlər. – B : Elm, 1973. – 572 s.
4. **Seçilmiş əsərləri** : şərhlərlə / İ. Nəsimi ; tərt. ön sözün müəll. X. H. Yusifli. - Bakı : Altun kitab, 2005. - 315 s.
5. **Seçilmiş əsərləri** : 2 cildə /İ. Nəsimi ; tərt. H. Araslı ; red. T. Kərimli. I cild. – Təkrar nəşr. – Bakı : Lider nəşriyyat, 2004. – 336 s.
6. **Seçilmiş əsərləri** : 2 cildə / İ. Nəsimi ; tərt. H. Araslı ; red. T. Kərimli. II cild. - Təkrar nəşr. - Bakı : Lider nəşriyyat, 2004. - 376 s.
7. **Axundov, M.** İmadəddin Nəsimi təbiət haqqında // Axundov M. Klassiklərimiz təbiət haqqında. – B.: Azərnəşr, 1980. – S. 63-66.
8. **Babayev, A.** Nəsiminin söz haqqında fikirləri // Babayev A. Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti. – B.: Elm və təhsil, 2011. – S. 241-242.
9. **Mərdanov, M.** Qədim və orta əsrlərdə Azərbaycanda təhsil: İmadəddin Nəsiminin əsərlərində əqli-əxlaqi fikirlər və təhsil haqqında // Mərdanov M. Azərbaycan təhsil tarixi. C.1. – B.: Təhsil, 2011. – S. 34-35.
10. **Rüstəmov, Y.** İmadəddin Nəsiminin yaradıcılığında sosial-fəlsəfi fikirlər // Yusif Rüstəmov. Siyasi hüquqi təlimlər tarixi. – B.: Azərbaycan Universiteti nəşriyyatı. 2000. – S. 115-116.
11. **Rüstəmov, Y.** Orta əsrlərdə Azərbaycan fəlsəfəsi: İmadəddin Nəsiminin fəlsəfi görüşləri haqqında // Rüstəmov Y. Fəlsəfənin əsasları. – B.: Azərbaycan Universiteti nəşriyyatı, 2004. –S. 114-115.
12. **Şükürov, A.** İmadəddin Nəsimi(1369-1417): Böyük Azərbaycan şairi Nəsiminin fəlsəfi görüşləri haqqında // Şükürov A. Şərq fəlsəfəsi və filosofları. – B.: “Əbilov, Zeynalov və oğulları”, 2005. – S. 512-522.
13. **Araslı, H.** İmadəddin Nəsimi: Həyat və yaradıcılığı – B.: Azərnəşr, 1972. – 76 s.
14. **Arif, M.** Şair və mütəfəkkir: Böyük mütəfəkkir şair İmadəddin Nəsiminin yaradıcılığı haqqında // Arif M. Sənətkar qocalmır. – B.: Yazıçı, 1980. – S. 127-143.
15. **Quluzadə, M.** Böyük ideallar şairi: Şair İmadəddin Nəsiminin həyat və yaradıcılığı haqqında – B.: Gənclik, 1973. – 140 s.
16. **Mümtaz, S.** Nəsimi: Klassik Azərbaycan şairi Nəsiminin yaradıcılığı haqqında // Mümtaz S. Azərbaycan ədəbiyyatının qaynaqları. – B.: Avrasiya-Press, 2006. – S. 291-302.
17. **Mümtaz, S.** Seyid İmadəddin Nəsimi: Şair İmadəddin Nəsimi haqqında // Mümtaz S. Azərbaycan ədəbiyyatının qaynaqları. – B.: Avrasiya-Press, 2006. – S. 153-159.
18. **Mümtaz, S.** Nəsimi: Şair İmadəddin Nəsiminin həyat və yaradıcılığı haqqında // Mümtaz S. Azərbaycan ədəbiyyatının qaynaqları. – B.: Yazıçı, 1986. – S. 278-288.

Xatirəsi

- **Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu**

1932-ci ildə Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutunun bazasında müstəqil Dil, Ədəbiyyat və İncəsənət İnstitutu, 1936-cı ildə birləşmiş Ədəbiyyat və Dil İnstitutu yaradılmışdır. 1973-cü ildə Dilçilik İnstitutuna görkəmli Azərbaycan şairi Nəsiminin adı verilmişdir.

- **Nəsimi rayonu** — Bakıda rayon. Nəsimi rayonu 1969-cu ildə Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində yaradılmışdır. Əhalinin sayı 202 073 nəfərdir. Nəsimi rayonunu paytaxtın giriş qapısı da adlandırırlar. Belə ki, Bakının giriş qapıları sayılan Dəmiryolu Sərnişin Vağzal və Beynəlxalq Şəhərlərarası Avtovağzal bu rayonda yerləşir.
- **Nəsimi kəndi** - Azərbaycan Respublikasının Sabirabad rayonunun inzibati ərazi vahidində kənd. Əvvəlki adı **Xersonovka** olmuş və sentyabr 2004-cü ildən dəyişdirilərək **Nəsimi** adlandırılmışdır
- **Nəsimi** — Azərbaycan Respublikasının Biləsuvar rayonunun inzibati ərazi vahidində kənd. 7 fevral 1991-ci ildə Novotroitskoye kəndi Nəsimi kəndi.
- **Nəsimi** - Azərbaycan Respublikasının Biləsuvar rayonunda bələdiyyə. 1999-cu ildə yaradılmışdır.
- **Nəsimi kəndi** - Azərbaycanın Qəbələ rayonun inzibati ərazi vahidində kənd.
- **Nəsimi metrostansiyası** — Bakı metropoliteninin stansiyası. 2006-cı ildə inşaata başlanılmışdır və 2008-ci ilin oktyabrın 9-da istifadəyə verilmişdir. Metrostansiyanın 6 və 9-cu mikrorayonistiqamətlərinə çıxışları var.
- 15 noyabr 2018-ci ildə Azərbaycan prezidenti növbəti ildə **İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinin** qeyd edilməsi haqqında sərəncam imzalamışdır.

- 19 noyabr 2018-ci ildə Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunda **Nəsiminin büstünün** açılış mərasimi olub.

İmadəddin Nəsiminin həyat və yaradıcılığına həsr edilmiş kinofilmlərin təbliği

Nəsimi (film, 1971) _Qısametrajlı sənədli rəngli film

Tarixi-inqilabi film XIV əsr görkəmli Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuşdur.

Qədim Şirvan torpağı-gözəl Şamaxı, şair Nəsiminin vətəni. Onun həyatı haqqında məlumatımız çox azdır. Lakin şairin şeirləri qalmışdır. Bizdən bir çox əsrlər əvvəl yaşamış şairin ürəyindəkiləri necə dərk etməli? O uzaq epoxanı necə bərpa etməli, onu bizim müasirlərimizə necə yaxınlaşdırmalı?

Nəsimi hürufiliyin banisi Nəsiminin görüşlərini qəbul edərək, hürufilik fikirlərini yaydığı üçün dəfələrlə zindana salınmışdır. O, ömrünün son illərini Hələbdə yaşamış, orada həbs olunmuş, "kafir", "dinsiz" elan edilərək, Misir sultanının əmri və ruhanilərin fitvası ilə edam edilmişdir.

Filmde insanı həyəcana gətirən bir çox kadrlar Nəsiminin vətəni Şamaxı şəhərində lentə alınmışdır.

Şairin zəngin yaradıcılığı və fəlsəfi baxışları barədə danışmaq üçün sənədli material kifayət qədər olmadığından filmde bədii kino fəndlərindən də yeri gəldikcə istifadə olunmuşdur.

Filmin rejissoru Xamiz Muradov, ssenari müəllifi Anar, operatoru Əlihüseyn Hüseynov, bəstəkarı Əziz Əzizov, səs operatoru Ələkbər Həsənzadə, şeir və qəzəlləri oxuyan Həsənağa Turabovdur.

Nəsimi

(tammetrajlı bədii film 1973)

Film Azərbaycan xalqının görkəmli şair və filosofu, hürufi təriqətinin nəğməkarı, insan zəkasının, istedadının

və hisslərinin gözəlliyinin tərənnümçüsü İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyinə həsr olunmuşdur.

Film "Kodak" kinolentinə çəkilən ilk Azərbaycan filmidir. Filmin çəkilişindən 2 il əvvəl YUNESKO-nun qərarı ilə böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyi qeyd edilmişdi. Kinematoqrafçılar da Azərbaycan xalqının mədəni həyatında böyük hadisə olan bu yubiley münasibətilə "Nəsimi" bədii filmi çəkmişlər. Həm elmi, həm tarixi, həm də etnoqrafik cəhətdən dəqiqliyi saxlamaq üçün filmin müəllifləri çəkilişlərə görkəmli nəsimişünasları, filoloqları, sənətsünasları dəvət etmişlər.

Titrlər: "Bu film orta əsrlərin zülməti içərisində günəş kimi parlayan böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsiminin mürəkkəb və faciəli taleyindən bəhs edir. XIV əsrin axırı XV əsrin əvvəllərində Azərbaycan xalqı bir tərəfdən yadelli işğalçıların, digər tərəfdən bir-birilə aramsız müharibələr aparan yerli feodallarla irticaçı ruhanilərin zülm və talanlarına məruz qalmışdı. Nəsimi yalnız dövrünün ictimai haqsızlıqlarına qarşı çıxan şair və insan ləyaqətini müdafiə edən humanist filosof olaraq qalmamışdı; onun yaradıcılığında islam qaragüruhu ilə mibarizə aparıb öz dövründə mütərəqqi rol oyanayan, eyni zamanda əsrin mütərəqqi, idealist dünyagörüşü təsirindən tamamilə azad olmayan hürufilik hərəkatının bir çox ideyaları da öz əksini tapmışdı. Film Nəsimi irsinin bizim üçün daha qiymətli ideyaları zülmə və istibdada qarşı üsyan motivləri əsasında yaradılmışdır.

Filmin ssenari müəllifi İsa Hüseynov, rejissoru Həsən Seyidbəyli, bəstəkarı Tofiq Quliyevdir. Rollarda Rasim Balayev- Nəsimi, İsmayıl Osmanlı - Nəimi, Səməndər Rzayev - Şirvanşah İbrahim , Yusif Vəliyev - Teymurləng, Muxtar Maniyev - Miranşah və başqaları çəkilmişlər.

Rasim Balayev: *"Nəsimi" yeganə tarixi filmidir ki, orada heç bir dekorasiyadan istifadə edilməyib. Çəkiliş aparılan bütün məkanlar tam təbiidir"*

İmadəddin Nəsimi

(Qısametrajlı rəngli sənədli televiziya filmi, 1973)

Film dahi Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyinə həsr olunmuşdur. Burada şairin həyat və yaradıcılığından söhbət açılır. Film şairin doğulduğu Şamaxı, Naxçıvan, Bakı və Dəməşq şəhərlərinə, Nəsiminin yaşadığı və yaradıcılıqla məşğul olduğu Hələb şəhərində çəkilmişdir. Şairin yaradıcılığı barədə şair N. Tixonov, yazıçı Mirzə İbrahimov, şair S. Vasilyev, kinorejissor və yazıçı Həsən Seyidbəyli söz deyirlər. Filmdə Nəsiminin qəzəlləri, lirik şeirləri və fəlsəfi fikirləri səslənir. Nəsiminin yubileyini keçirən komissiyanın gördüyü tədbirlərdən danışılır. Nəsiminin müəllimi Fəzlullah Nəiminin adı ilə bağlı olan yerlər filmdə öz əksini tapmışdır.

Film üzərində işləmişlər: Rejissor : Nazim Abbas, ssenari müəllifi : Rasim İsmayilov, Semyon Kuşner, Operator : Georgi Şiryayev, Səs rejissoru : İsgəndər Kərimov , Məsləhətçi : A. Ağayev (filologiya elmləri doktoru)

Məndə sığar iki cahan...

Sənədli qısametrajlı bioqrafik film ("Azərbaycanfilm" Kinostudiyası, 1973)

Film dahi Azərbaycan şairi və filosofu İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyinə həsr olunmuşdur. Bakıda və Moskvada keçirilən yubiley tədbirləri, Nəsiminin tədqiqatçıları ilə müsahibələr filmdə öz əksini tapmışdır.

Film üzərində işləyənlər: Rejissoru Xamiz Muradov, ssenari müəllifi : Əhmədağa Muğanlı, Xamiz Muradov, Operatoru : Vladimir Konyagin, Rasim İsmayilov, Səs operatoru : Şamil Kərimov